

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Ilona Morawska

„Przestrzeń miejska a dzielnice innowacji. Znaczenie morfologii przestrzeni miejskiej dla kształtowania przedsiębiorstw innowacyjnych w wybranych miastach Polski”

Ogólnym celem dysertacji jest analiza wzajemnych relacji między przestrzenią miejską a przestrzenią innowacji na przykładzie wybranych dzielnic polskich miast.

Głównym celem pracy jest odpowiedź na pytania odnoszące się, szeroko, do relacji pomiędzy przedsiębiorstwami innowacyjnymi, ich lokalizacją oraz specjalizacją, a uwarunkowaniami przestrzennymi. Dodatkowym, bardziej ogólnym celem pracy, jest refleksja nad realnym wpływem planistów jako aktorów przemian miejskich oraz znaczenie dokumentów planistycznych jako dokumentów potencjalnie regulujących rzeczywistość przestrzenno-społeczną miasta, w kontekście rozwoju innowacji. Cele pracy realizowane są poprzez główne pytania badawcze:

1. Czy aktorzy odpowiedzialni za tworzenie warunków brzegowych dla procesów innowacji (m.in. planiści, projektanci, konsultanci, decydenci) analizują środowisko przestrzenne jako czynnik ułatwiający te procesy, biorąc pod uwagę szersze procesy projektowania przestrzeni miejskiej?
2. Czy forma miejska i architektura budynków wpływają na rozwój przedsiębiorstw innowacyjnych oraz przebieg procesów innowacyjnych w różnych branżach?
3. Czy dokumenty planistyczne (rozumiane jako dokumenty urzędowe) faktycznie wywierają wpływ na lokalizowanie i rozwój przedsiębiorstw innowacyjnych oraz przebieg procesów innowacyjnych w różnych branżach?

Można w niniejszej pracy założyć, że występowanie przedsiębiorstw innowacyjnych w konkretnych obszarach miasta jest silnie powiązane z ich charakterem oraz zmianami w nimi zachodzącymi. Dodać należy, że kierunek tych oddziaływań nie jest jednoznacznie określony i wymaga zbadania.

Praca składa się z sześciu rozdziałów. Rozdział pierwszy jest rozdziałem teoretycznym, mającym na celu przede wszystkim przedstawienie głównych zagadnień związanych z problematyką dotyczącą innowacji oraz innowacyjności. W rozdziale tym skupiam się na zagadnieniach odnoszących się, szeroko, do definicji innowacji, innowacyjności, a także (z uwagi na częste łączenie tych pojęć) kreatywności. Przedstawiam główne sposoby interpretowania, pomiaru, a także rodzaje i podziały innowacji oraz innowacyjności.

W rozdziale drugim koncentruję się przede wszystkim na zagadnieniach przestrzennych. Wskazuję na organizację przestrzeni, główne zjawiska, elementy, a także czynniki ją kształtujące. Ponadto, przedstawiam główne modele rozwoju miast oraz przybliżam cykl ich życia. Rozdział ten kończy odniesienie do morfologii miast jako narzędzia służącego badaniu jego struktury. Wskazuję na podstawowe definicje z nim związane oraz podejścia do badań morfologicznych struktur miejskich.

Rozdział trzeci jest próbą syntezy dwóch wcześniejszych w oparciu o teorie lokalizacyjne. Przedstawiam w nim główne historyczne teorie lokalizacji przedsiębiorstw na których wyrastają już te współczesne. Przybliżam także stosunkowo nową i kluczową dla pracy koncepcję dzielnic innowacji. Dodatkowo, dzięki analizie istniejących badań nad przestrzeniami innowacyjnymi prezentuję, jak może wyglądać rola planowania przestrzennego w budowaniu obszarów innowacyjnych czy też dzielnic innowacji.

Kolejny, czwarty rozdział, to uszczegółowienie metodologii badań – wskazuję tam na wszystkie wykorzystane w niniejszej pracy metody badawcze, dokonuję ich szczegółowego opisu, a także przedstawiam jak poszczególne rodzaje metod i narzędzi stosowane są w badaniach nad przestrzenią. Opisuję w nim także sam przebieg i realizację badań własnych w kontekście projektu poświęconego dzielnicom innowacji.

Dla realizacji celu badań i odpowiedzi na pytania badawcze, posługuję się następującymi metodami: studium przypadku, analizą morfologiczną, analizą dyskursu, a także wywiadami pogłębionymi i etnograficznymi badaniami terenowymi.

W piątym rozdziale skupiam się na przestrzeniach innowacyjnych w kontekście planowania miejskiego. Na wstępie dokonuję analizy dokumentów zastanych dotyczących sposobu zagospodarowania polskiej przestrzeni. Skupiam się zarówno na literaturze naukowej, jak i popularnonaukowej, oraz na wpisach występujących na portalach branżowych dotyczących planowania przestrzennego. W kolejnej części rozdziału przedstawiam najważniejsze dokumenty odnoszące się zarówno do wspierania rozwoju innowacji i innowacyjności, jak i dokumenty strategiczne i planistyczne regulujące sposób gospodarowania przestrzenią. Etap końcowy stanowi analiza wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z projektantami miejskich pracowni zajmujących się planowaniem przestrzennym. Dodatkowo, w ramach wsparcia informacji uzyskanych podczas wywiadów, posługuję się wynikami ankiet przeprowadzonych wśród architektów i planistów przestrzennych.

Ostatni rozdział to szczegółowe omówienie problematyki innowacji w wybranych miastach, w oparciu o studium przypadku dwóch obszarów – warszawskiego osiedla

Szmulowizna, a także krakowskiego Zabłocia. Ilustruje on zmiany w morfologii przestrzeni zachodzące w określonych obszarach na przestrzeni około stu lat. Rozdział ten powstał na podstawie etnograficznych badań terenowych, analiz materiałów kartograficznych, ortofotomap, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także dostępnych baz danych obiektów topograficznych. Dzięki temu możliwe było określenie stopnia powiązań między pojawianiem się i rozwojem firm innowacyjnych a zmianami w zagospodarowaniu przestrzeni miejskiej na tych obszarach. Ponadto, w ramach uzupełnienia informacji na temat badanych przestrzeni, analizuję przeprowadzone w ramach badań projektowych) wywiady z ekspertami z zakresu innowacji i innowacyjności z Krakowa i Warszawy, oraz z przedsiębiorcami pracującymi w tych lokalizacjach.

W świetle przeprowadzonych przeze mnie analiz wyłania się stwierdzenie, że istotnie, istnieje relacja pomiędzy zagospodarowaniem przestrzennym, a innowacjami i przedsiębiorstwami innowacyjnymi. Trudno jest jednak z całą stanowczością stwierdzić jakiego rodzaju jest to relacja – planowanie przestrzenne może zarówno wspierać, jak i „przyduszać” procesy innowacyjne. Wynika to głównie z roli dokumentów planistycznych, w których zmiana dotychczasowych funkcji obszarów może tak przyczynić się do pojawienia się branż innowacyjnych (np. poprzez wyznaczenie obszarów usług), jak i uniemożliwić ich dalszy rozwój (wprowadzając np. zabudowę o funkcjach jedynie mieszkaniowych). W tym wypadku decyzyjne są władze miast i to one są odpowiedzialne za kreowanie przestrzeni dla rozwoju zarówno innowacyjnych jak i każdej innej z branż. Każdy z przypadków należy analizować odrębnie, ponieważ różne miasta i różne dzielnice mogą mieć odmienne uwarunkowania i predyspozycje do rozwoju.

